

Pere toimetulek ja lapsetoetused

Nr 12

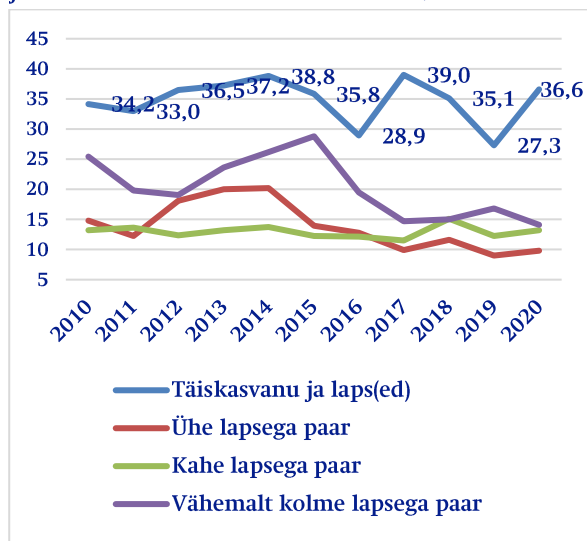
27.09.2022

Riik teostab perepoliitikat mitterahaliste ja rahaliste hüvitistega, et vähendada pere vaesusriski, parandada laste heaolu ning suurendada sündimust. Elukalliduse tõusuga halveneb lastega pere toimetulek, mistõttu antakse teemalehes ülevaade, milline on vaesusrisk lastega peres laste arvu järgi,¹ milline on lapse ülalpidamiskulu ühe lapsega, kahe lapsega ja kolme lapsega peredes ning milliseid lapsetoetusi makstakse teistes Euroopa riikides.

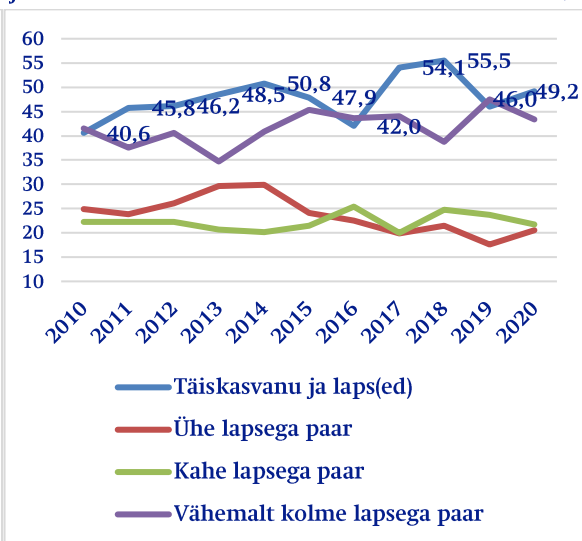
Vaesusrisk lastega peredes

Statistikaameti andmetel oli 2020. aastal Eestis 155 500 lastega leibkonda, kus elas kokku 584 400 inimest, sealhulgas 257 044 last. Enim oli lastega leibkondade hulgas ühe ja kahe lapsega paare, vastavalt 42 900 ja 40 500 paari. Vähemalt kolme lapsega paare oli 17 200. Üksikvanemaga leibkondi oli 20 100. Leibkonnaliikmete arvu poolest oli enim inimesi ühe ja kahe lapsega leibkondades (vastavalt 128 600 ja 162 100 inimest), järgnesid vähemalt kolme lapsega leibkonnad (88 900 inimest), ala- ja täisealiste lastega leibkonnad (86 400), muud lastega leibkonnad (70 300). Vähim leibkonnaliikmeid oli üksikvanemaga leibkondades (48 100 inimest). Suhtelises vaesuses² elas 2020. aastal 14,2% neist leibkondadest ja 15,5% lastest (39 841 last). Lastega leibkondi, kes ei suuda end aga ära elatada ja elavad absoluutses vaesuses (alla elatusmiinimumi) oli 2,2%. Lastega leibkondadest on kõige kehvem toimetulek üksikvanemaga leibkonnas, kus suhteline vaesus on olnud läbi aastate suurim. Ka viimaste kättesaadavate andmete kohaselt on see näitaja taas tõusnud 36,6%ni, kasvades võrdluses 2019. aastaga 9,3% võrra (vt joonis 1).

Joonis 1. Suhteline vaesus 2010–2020, %.

Joonis 2. Suhteline vaesus enne toetusi 2010–2020, %.

Allikas: Statistikaamet

¹ Viimased vaesusriski andmed on 2020. a kohta, 2021. a andmed ilmuvad käesoleva aasta novembris.

² Suhtelise vaesus määr näitab isikute osatähtsust, kelle leibkonna koosseisu ja pereliikmete tarbimiskaale arvestav ekvivalentsissetulek on suhtelise vaesuse piirist (60% riigi ekvivalentsissetuleku mediaanist) madalam.

Viimastel aastatel on tänu toetustele paranenud vähemalt kolme lapsega paaride toimetulek. Alates 2017. aastast on vähemalt kolme lapsega paaride suhteline vaesus oluliselt vähenenud ja jõudnud kahe lapsega paaride suhtelise vaesuse näitajaga samale tasemele (2020. aastal vastavalt 14,1% ja 13,2%). Madalaim selles võrdluses on ühe lapsega paaride suhteline vaesus 9,8%. Ilma riiklike ja kohalike omavalitsuste poolt makstavate toetusteta elaks suhtelises vaesuses ligikaudu pooled vähemalt kolme lapsega paaridest ja 43% üksikvanemaga leibkondadest (vt joonis 2).

Lapse ülalpidamiskulu

Laste heaolu sõltub olulisel määral pere toimetulekust, mida mõjutavad leibkonna sissetulek, struktuur ja suurus. Ehk kas peres on üks või kaks vanemat, kas mõlemad töötavad, millist töötasu vanemad saavad ning mitme pereliikme, sealhulgas laste vahel sissetulek jagada tuleb. Rahasummat, mis on vajalik lapse üles kasvatamiseks sotsiaalselt vastuvõetava elukvaliteedi juures, on Eestis mitmel korral hinnatud, kasutades kulutuste võrdlemise meetodit (Tiit 2004 ning Sammul jt 2013, RAKE 2020), tarbimiskaalude meetodit (Tiit 2008) ja standardeelarve meetodit (RAKE 2020). Viimase suurema uuringu andmetel (RAKE 2020) on keskmine lapse ülalpidamiskulu kuus 388 eurot.³ Uuring kinnitas, et mida väiksem on leibkond, seda suuremad on kulud lapse kohta ehk kõige suuremaid kulutusi lapsele tehakse ühe lapse ja ühe täiskasvanuga leibkonnas, kus lapse ülalpidamiskulu oli 509 eurot. Kahe täiskasvanuga ja ühe lapsega leibkonnas oli lapse ülalpidamiskulu 401 eurot, kahe täiskasvanu ja kahe lapsega leibkonnas 352 eurot, kahe täiskasvanu ja rohkem kui kahe lapsega leibkonnas oli lapse ülalpidamiskulu 347 eurot.⁴ Teisisõnu, leibkonna suurenedes lapse ülalpidamiskulu väheneb tänu nn mastaabisäästule, kuna mitmeid ühekordseid suuri oste ja muid kulutusi (näiteks riieale) ei pea tegema.

Lapsetoetused teistes riikides

Lapsetoetus on kõige levinumaks peretoetuseks, millele on riigiti kehtestatud erinevad kriteeriumid. Kõige põhimõttelisem kriteerium on, kas kasutusel on universaalne skeem või vajaduspõhine ja sissetulekutest sõltuv skeem. Ent ka universaalse skeemi kehtestanud riikides võib lapsetoetuse suurus sõltuda pere sissetulekust (näiteks Taanis ja Prantsusmaal vähendatakse suure sissetulekuga peredele makstavat toetust). Samuti on lapsetoetuse skeeme, kus makstakse universaalsele toetusele lisaks sissetulekust sõltuvat toetust (näiteks Leedus ja Austrias makstakse lisatoetust madala sissetulekuga peredele). Lapsetoetused võivad riigiti sõltuda veel laste arvust peres ja laste vanusest. Üksikutes riikides võib olla veel kriteeriume, näiteks elukoha järgi erineb toetus Belgias, Norras, Šveitsis. Täiendavat toetust makstakse üksikvanematele (Belgia, Eesti, Iirimaa, Norra, Prantsusmaa, Soome, Taani) ja puudega lapse vanematele.

Eesti lapsetoetuse maksmise skeem sarnaneb Saksamaa ja Põhjamaades kehtivatele. Hetkel on Eestis lapsetoetuse suurus pere esimese ja teise lapse kohta 60 eurot. Kolmanda ja iga järgmise lapse kohta on lapsetoetuse suurus 100 eurot. **Üksikvanema** puhul on lapsetoetus 19.18 eurot. **Lasterikka pere toetuse** suurus kolme kuni kuut last kasvatavale perele on 300 eurot ning seitsme ja enama lapse puhul 400 eurot.

Rootsis on universaalne lapsetoetus kuus 122 eurot (1259 SEK). Lisaks makstakse **suure pere toetust** laste arvu pealt alates teisest lapsest. Lisatoetus teise lapse eest on 15 eurot (150 SEK), kolmanda lapse eest 53 eurot (530 SEK), neljanda lapse eest 100 eurot (1010 SEK), iga järgneva lapse eest 122 eurot (1250 SEK).

Soomes makstav lapsetoetus sõltub **laste arvust ja sünnijärjekorrast**. Esimese lapse eest makstakse 94.88 eurot, teise lapse eest 104.84 eurot, kolmanda lapse eest 133.79 eurot, neljanda

³ RAKE (2020). Lapse vajaduspõhine miinimumelatis.

⁴ Ibid, lk 12.

lapse eest 163.24 eurot, viienda ja iga järgmise lapse eest 178.69 eurot. **Üksikvanema** puhul lisandub iga lapse lapsetoetusele veel 63.30 eurot.

Taanis makstakse laste- ja noortetoetust vastavalt **lapse vanusele ja vanemate sissetulekule**. Laste- ja noortetoetus on kõrgem nooremate laste puhul. Toetuse suurused on jagatud nelja vanuserühma vahel: 0–2-aastaste eest 626 eurot (4653 DKK) kvartalis, 3–6-aastaste eest 495 eurot (3681 DKK) kvartalis, 7–14-aastaste eest 389 eurot (2898 DKK) kvartalis, 15–17-aastaste eest 130 eurot (966 DKK) kuus. Suure sissetulekuga peredele vähendatakse laste- ja noortetoetust. Toetuse vähendamine algab siis, kui aastatulu ületab 111 356 eurot (828 100 DKK). Lisaks on Taanis **üksikvanematel, mitmikute vanematel, pensionärist vanemal, teadmata isadusjuhtumite** puhul õigus täiendavale lapsetoetusele. Üksikvanema toetuse suuruseks on 204 eurot (1517 DKK) lapse kohta kvartalis (68 eurot kuus).

Norras sõltub lapsetoetus **lapse vanusest**. Kõrgemat toetust makstakse kuni 5-aastase lapse kohta 168 eurot (1672 NOK), 6–17-aastase lapse kohta makstakse 106 eurot (1054 NOK). **Üksikvanemale**, kelle laps on alla 3-aastane, makstakse lisatoetust 65 eurot. Üksikvanema pikendatud lapsetoetus on 103 eurot.

Lätis lihtsustati lapsetoetuste maksmise süsteemi ning alates 2022. aasta jaanuarist tõsteti oluliselt universaalset kindlasummalist peretoetust. Toetuse suurus ei sõltu enam sünnijärjekorrast, vaid ainult ülalpeetavate **laste arvust**. Kui vana süsteemi järgi maksti esimese lapse eest 11.38 eurot, teise lapse eest kahekordset põhisummat jne, siis käesolevast aastast on toetus ühe lapse puhul 25 eurot kuus, kahe lapse puhul 100 eurot, kolme lapse puhul 225 eurot, nelja ja enama lapse puhul 100 eurot kuus iga lapse kohta. Üksikvanematele konkreetset peretoetust ei ole kehtestatud.

Leedus on universaalse lapsetoetuse suuruseks 73.50 eurot sõltumata pere sissetulekust. **Madala sissetulekuga peredele** makstakse iga lapse kohta lisaks 43.26 eurot. Ühe või kahe lapse puhul peab igakuine sissetulek pereliikme kohta olema alla 258 euro, samas kui puudega lapse ning kolme ja enama lapse kasvatamisel sissetulekupiir puudub.

Austrias on lapsetoetus diferentseeritud vastavalt **lapse vanusele ja laste arvule**. Suuremat lapsetoetust makstakse suurematele lastele. Igakuine lapsetoetus kuni 3-aastase lapse puhul on 114 eurot, kuni 10-aastase lapse puhul 121.90 eurot, kuni 19-aastase lapse puhul 141.50 eurot, alates 19. eluaastast kuni 24. eluaastani (teatud juhtudel ka 25. eluaastani) on lapsetoetus 165.10 eurot. Lapsetoetust suurendatakse vastavalt laste arvule iga lapse kohta: kahe lapse puhul 7.10 eurot iga lapse kohta, kolme lapse puhul 17.40 eurot, nelja lapse puhul 26.50 eurot, viie lapse puhul 32 eurot, kuue lapse puhul 35.70 eurot, seitsme ja enama lapse puhul iga lapse kohta 52 eurot. Koos lapsetoetusega makstakse septembris iga 6–15-aastase lapse kohta **koolialguse toetust** 100 eurot. **Suurtele peredele** makstakse lisaks 20 eurot kuus kolmanda ja järgnevate laste kohta, kelle eest on määratud lapsetoetus, kui pere aastane sissetulek ei ületa 55 000 eurot. **Väikese sissetulekuga üksikvanemad** saavad taotleda hüvitist 6.06 eurot päevas maksimaalselt 365 päeva jooksul.

Saksamaal makstakse sarnaselt Eestile pere esimesele ja teisele lapsele samasugust lapsetoetust, mille suuruseks on 219 eurot kuus. Kolmanda lapse kohta on lapsetoetus 225 eurot, neljanda ja järgmiste laste kohta 250 eurot.

Iirimaa on igakuise lapsetoetuse suuruseks 140 eurot lapse kohta kuus. **Kolmikute, nelikute või muude mitmikute** sünni puhul on iga lapse kohta toetus kahekordne. Kaksikute puhul on toetus 1,5 kordne esimese lapse toetus. **Üksikvanema** puhul makstakse ülalpeetavate laste kohta toetust 40 eurot nädalas, kui laps on noorem kui 12-aastane, ja 48 eurot nädalas, kui laps on 12-aastane ja vanem.

Luksemburgis makstakse lapsetoetust 271.66 eurot kuus. Alates 6. eluaastast lisandub 20.53 eurot kuus ja alates 12. eluaastast 51.25 eurot kuus. **Uue kooliaasta toetus** üle 6-aastastele lastele, mida

makstakse 6–11-aastastele 115 eurot ühekordse toetusena ning 12-aastastele ja vanematele lastele 235 eurot.

Belgias on kõrvuti neli piirkonnapõhist skeemi (Brüsseli, prantsuskeelse Valloonia, flaami- ja saksakeelse kogukonna skeem). Lapsetoetus sõltub **lapse vanusest, sünnijärjekorrast ja arvust**. Kui peres on mitu last, siis enne 2019. aastat sündinud laste puhul on toetus diferentseeritud vastavalt sünnijärjekorrale (v.a Brüsseli piirkonnas), pärast 2019. aastat sündinud laste kohta makstakse ühesugust toetust. Enne 2019. a sündinutele on madalaim toetus flaami kogukonna piirkonnas (pere esimese lapse kohta makstakse 97.73 eurot, teise lapse kohta 180.83 eurot, kolmanda lapse kohta 259.49 eurot). 2019. aastal ja hiljem sündinud lapse kohta makstakse 169.79 eurot ja üksikvanemaga lapse kohta lisaks 84.89 eurot. Lisaks makstakse vanusest sõltuvat toetust 6–11-aastastele, 12–17-aastastele ja vanemale kui 18-aastasele (näiteks flaami kogukonna piirkonnas makstav toetus on vastavalt 16.36 eurot, 24.92 eurot, 28.72 eurot). Lisatoetust makstakse madala sissetulekuga peredele ja üksikvanematele.

Poolas makstava lapsetoetuse suuruseks lapse kohta on 109 eurot. Lisaks on kehtestatud **lapse vanusest ja pere sissetulekust sõltuv peretoetus**. Seda lisatoetust makstakse alla 5-aastaste laste kohta 21 eurot, 5–18-aastaste kohta 27 eurot ja 18–24-aastaste kohta 30 eurot kuus, kui pere sissetulek jääb alla teatud piirmäära.

Prantsusmaal sõltub toetuse suurus **laste arvust, vanusest** (tõuseb alates 14. eluaastast) ja **leibkonna sissetulekutest**. Toetust makstakse **alates teisest ülalpeetavast lapsest**. Kehtestatud on kolm sissetuleku vahemikku ja madalaimas sissetulekuvahemikus makstakse kahe lapse kohta toetust 132.08 eurot, kolme lapse kohta 301.30 eurot, nelja lapse kohta 470.53 eurot ja iga järgmise lapse kohta 169.22 eurot. **Täiendavat toetust** makstakse üle 14-aastaste laste eest: 66.04 eurot kuus, v.a kahelapselise pere esimene laps. **Üksikvanema** toetus on 116 eurot.

Vajaduspõhist ja pere sissetulekust sõltuvat lapsetoetust makstakse **Hispaanias, Horvaatias, Itaalias, Kreekas, Maltal, Portugalis, Sloveenias ja Tšehhis**.

Kokkuvõte

Eestis on lapsetoetused perede toimetulekus olulisel kohal. Lastega leibkondadest ligikaudu 49% üksikvanemaga leibkondadest ja 43% vähemalt kolme lapsega leibkondadest elaks 2020. aasta andmete kohaselt ilma riiklike ja kohalike omavalitsuste poolt makstavate toetusteta suhtelises vaesuses. Ka teiste riikidega võrdluses on lapsetoetus kõige levinum perepoliitika rahaline toetus, millele on riigid kehtestanud erinevad kriteeriumid (laste vanus, laste sünnijärjekord, laste arv, pere sissetulek). Euroopa riikides kõige suuremat universaalset lapsetoetust makstakse Luksemburgis, Saksamaal ja Iirimaa.

Kai Raudkivi
nõunik
kai.raudkivi@riigikogu.ee

Kasutatud allikad

- Eesti Statistikaameti andmebaas.
- Mutual Information System on Social Protection Database. Vaadatud september 2022.
- Sotsiaalteaduslike Rakendusuuringute Keskus (2020). [Lapse vajaduspõhine miinimumelatis](#).